

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичного виховання та спорту
Кафедра педагогіки, психології та освітнього менеджменту
ім. Є.І.Петухова**

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ
ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 14-411
групи
Спеціальності: 014 Середня освіта
(Фізична культура)

Кириллова Олена Ігорівна
Керівник кандидат педагогічних наук,
доцент Щербина В.Ю.

Рецензент завідувач кафедри теорії й
методики виховання, психології та
інклюзивної освіти КВНЗ "Херсонська
академія неперервної освіти" ХОР,
кандидат педагогічних наук, доцент
Моїсєєв С.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Сучасний стан проблеми національно-патріотичного виховання молоді	5
1.1. Проблема національно-патріотичного виховання у науковій та науково-методичній літературі.....	5
1.2. Етнопедагогічний підхід до проблеми національно-патріотичного виховання засобами фізичної культури і спорту.....	8
РОЗДІЛ 2. Теоретичні засади класифікацій засобів народної фізичної культури	13
2.1. Народні знання та уявлення про фізичне виховання людини.....	13
2.2. Національно-патріотичне виховання молоді засобами фізичної культури і спорту.....	15
2.3. Сценарій проведення спортивно-масового заходу „Козацькі забави”.....	16
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	21

ВСТУП

Актуальність. Національно-патріотичне виховання в сучасних умовах набуває особливої актуальності і значущості. Патріотизм має велике значення в соціальному, духовному, моральному та фізичному розвитку особистості. Він є однією з найважливіших складових загальнонаціональної ідеї української держави.

Нагальною потребою сьогодення є реконструкція етнічної моделі патріотичного виховання, виявлення засобів фізичної культури і спорту і їх використання в умовах реформування освіти відповідно до потреб і запитів особистості і суспільного життя в Україні.

Проблема національно-патріотичного виховання молоді складна, багатогранна і найбільш актуальна як для системи освіти, так і держави в цілому. Її вирішенню приділено значну увагу у працях класиків вітчизняної педагогіки та науковців сьогодення, погляди яких лягли в основу нашого дослідження.

У сучасних реаліях надзвичайно важливим напрямом формування патріотичних якостей у молоді повинен стати органічний взаємозв'язок патріотичного і фізичного виховання, що здійснюється на основі нормативно-правової бази, героїчної історії Вітчизни, бойових традицій.

В.Сухомлинським було покладено в основу національного виховання проблему всебічного розвитку дитини і патріотичне виховання. К.Ушинським визначено основу системи виховання – принцип народності, змістом якого є відданість Вітчизні, щонайширше використання досвіду народного життя. Г.Ващенко обґрунтував сутність виховного ідеалу на засадах релігійного, військово-патріотичного виховання та фізичного гарту молоді.

Все це і визначило правомірність та доцільність теми нашого дослідження – “Національно-патріотичне виховання учнів засобами народної фізичної культури”.

Об'єкт дослідження – процес національно-патріотичного виховання молоді.

Предмет дослідження – національно-патріотичне виховання учнів засобами народної фізичної культури.

Мета дослідження – дослідити питання національно-патріотичного виховання учнів засобами народної фізичної культури.

Відповідно до поставленої мети визначено наступні **завдання**:

1. Проаналізувати проблему національно-патріотичного виховання учнів засобами народної фізичної культури у науковій та науково-методичній літературі;

2. Розкрити зміст етнопедагогічного підходу до проблеми національно-патріотичного виховання учнів засобами народної фізичної культури;

3. Розробити сценарій проведення спортивно-масового заходу „Козацькі забави”.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувалися загальнотеоретичні, історичні та соціологічні методи дослідження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 21 сторінці друкованого тексту. У роботі використано 25 літературних джерел наукової та науково-методичної літератури.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

1.1. Проблема національно-патріотичного виховання у науковій та науково-методичній літературі

На сьогодні в українському суспільстві та системі освіти актуалізовано питання щодо патріотичного виховання української молоді. Причин цього є декілька. Це відсутність обґрунтування національної ідеї. Також державно зорієнтованої моделі патріотизму. Нажаль, повільний перехід від авторитарного стилю виховання до демократичного та особистісно зорієнтованого. Сьогодні, вкрай нестабільних політичних умовах, соціально-економічного стану в державі, названі педагогічні прорахунки, які породжують у молоді протест і протидію, нігілізм і відчуження. В деяких випадках небажання виконувати свій військовий обов'язок перед Вітчизною [2].

Саме це визначає необхідність вивчення і впровадження у виховний процес досвіду народної педагогіки, обґрунтування на засадах принципу єдності традиції та інновацій народного ідеалу здорового способу життя і фізичного гарту як основи патріотичного виховання молоді, її підготовки до праці і захисту Вітчизни.

Слід зазначити, що в сучасній українській педагогіці поняття «патріотичне виховання» (як і «громадянське виховання») вживається співзвучно до значення «національне виховання».

Метою патріотичного виховання є формування патріотичних почуттів та виховання високого ідеалу служіння народові. Готовність до трудового та героїчного подвигів заради процвітання Української держави. Патріотичне виховання покликане формувати людину-патріота, яка має бажання оволодівати військовими та військово-технічними знаннями. Спонукає людей до фізичного вдосконалення. А

ще вивчити бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу.

Саме у вихованні почуття національної гідності велике значення має правдиве висвітлення історії культури та освіти народу. Повернення до культурних надбань минулого, відкриття невідомих сторінок нашої спадщини. Однією з таких маловідомих сторінок української історії та мілітарної культури є бойові мистецтва України: історія їх виникнення, розвитку, форми вияву та передача досвіду мовою бойового танцю, зокрема гопака [8].

В історії української наукової педагогіки патріотичне виховання та його складова – військово-патріотичне виховання завжди були і є важливим напрямом навчально-виховної роботи. Однак, специфіка розробок цього напрямку завжди визначалася історичними обставинами залежності українських земель від різних метрополій. Суспільно-політичним устроєм тієї держави чи держав, до складу якої на певному культурно-історичному етапі розвитку входили українські території (Польща, Російська імперія, СРСР та ін.).

Ідеї патріотичного виховання входять до спадщини визначних діячів української культури різних періодів її розвитку, що, в цілому, обумовлено культурно-історичним розвитком української державності як такої.

Складовою патріотизму і патріотичного виховання в Києворуську добу була любов до рідної землі. Як зазначає І.Крип'якевич, «в цей час поняття батьківщини було дуже живе і реальне, виходило з родового світогляду, це була спадщина від батьків і дідів. До зміцнення патріотизму спричинялися бої зі степовими ордами, від яких треба було обороняти рідну землю» [11]. В період Козацької доби в контексті боротьби за волю активніше розвивався український патріотизм. Саме у боротьбі за існування держави зародилося сильне почуття любові до Батьківщини. Саме Запорізьке військо стало активним і творчим

чинником у процесі державотворення. Патріотичне виховання молоді в Козацьку добу набуває рис власне військово-патріотичного, однак ще не набуло теоретичного розвитку і стало надбанням емпіричної, народної педагогіки [10].

К.Ушинським було обґрунтовано принцип народності, як основи всієї системи виховання. Причому, вчення про народність у вихованні відповідає настановам національного виховання, вимогам патріотичного виховання, в основі якого рідномовне виховання, залучення дитини до системи національної культури, історії, врахування ментальних, світоглядних рис вихованця. Педагог говорить про обов'язок, який має особистість перед своїм народом, і саме дотримання принципу народності у вихованні допомагає зрозуміти ці вимоги, формує національну свідомість, любов до рідної землі та свого народу: «Чим сильніша у людини народність, тим легше їй у самій собі розглянути її вимоги» [21]. К.Ушинський обґрунтовує національно-патріотичну спрямованість громадянського виховання: «Громадянське виховання, яке зміцнює і розвиває в людині народність, розвиваючи водночас її розум і самосвідомість, могутньо сприяє розвитку народної самосвідомості взагалі; воно вносить світло свідомості у тайники народного характеру і робить сильний і благотворний вплив на розвиток суспільства, його мови, його літератури, його законів, словом, на всю його історію».

Г.Ващенко розглядає проблему патріотизму та його виховання у розмежуванні стихійного, несвідомого і свідомого патріотизму. Стихійний патріотизм, за Г.Ващенко, – «це неусвідомлена любов до рідної природи, своїх земляків, рідних звичаїв, традицій, рідної мови. Стихійна любов до рідного краю властива більшості людей і стає ґрунтом свідомої любові до Батьківщини, справжнього патріотизму». Як зазначає педагог, першою рисою такої любові, є свідомість приналежності до певної нації і відокремленості її від інших націй, а також знання рідної природи, історії народу, активна праця для народу.

Піднесення його культури і добробуту, переборювання його негативних рис і вдосконалення позитивних, захист честі Батьківщини словом і ділом. Але, найвищою формою патріотизму, є жертвенна любов до Батьківщини, задля блага якої людина готова терпіти муки і навіть іти на смерть [5]. Г.Ващенко протиставляє «здорове» почуття патріотизму шовінізму та інтернаціоналізму. Він зазначає, що «здоровий патріотизм не виключає доброго ставлення й пошани до інших народів, однак намагання підкорення, агресія, експлуатація одного народу іншим не викликає до народу-кривдника добрих почувань, спонукає справжнього патріота вступити в боротьбу з поневолювачем».

В Новітні часи проблему патріотизму та його виховання розглядає О.Вишневський в ретроспективному огляді розвитку цієї проблеми. Дослідник зазначає, що «патріотизм – поняття загальноживане, але представники різних світоглядів вкладають в нього різне розуміння». Етнічно-національна складова в такому розумінні ігнорується. Окрім того, національне в людині трактується лише як якість, привнесена у її свідомість ззовні – за допомогою культури. Тому, домінування чужої культури сприймається як перспектива інтеграції, а, фактично, – етно-національної асиміляції, втрати етно-національної ідентифікації [4].

1.2. Етнопедагогічний підхід до проблеми національно-патріотичного виховання засобами фізичної культури і спорту

Система народної педагогіки визначає такі принципи виховання: гуманізм, природовідповідність, зв'язок із життям, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованця, систематичність і послідовність, вимогливе ставлення до дітей, розвиток самостійності та ініціативи; принципи народної дидактики: наочність, доступність, зв'язок навчання з життям, виховуюче. Основними формами і методами виховання в народній педагогіці М.Щербань називає індивідуальну, групову та фронтальну, уклад життя і діяльності дітей, режим праці і

відпочинку, вправи і привчання, виконання доручень і обов'язків, ігри та забави, а формами і методами навчання – наочні, словесні, практичні, ігрові та колективні форми навчання [25].

На сьогодні в Україні склалася своя система виховання. Вона максимально враховує національні риси і самобутність українського народу. Національно-патріотичне виховання молоді у досвіді народної педагогіки – це теоретичні і практичні знання і вміння для виховання в молоді патріотизму, готовності і навичок захищати свою Батьківщину. Досвід народної педагогіки з тієї чи іншої проблеми – це золотий фонд наукової педагогіки, основа навчально-виховного процесу в цілому і в конкретизації навчальних предметів.

Історія розвитку народної педагогіки виявляє етапи, пов'язані з історичним розвитком її творця – українського народу. Яскравою сторінкою у розвитку української народної педагогіки є Козацька доба, і саме досвід воїнської, козацької педагогіки цікавить нас у досліджуваній нами проблемі [7,10].

Народнопедагогічні засади національно-патріотичного виховання молоді засобами фізичної культури і спорту формувалися в історичній відповідності до потреб і запитів суспільного життя українського народу (консолідація спільноти, захист від ворога, формування в людині особистісних рис громадянина-патріота, захисника Вітчизни та її культури). Так, у традиціях козацької педагогіки мета і засоби фізичного виховання були обумовлені потребами військово-патріотичного виховання. Це фізичні вправи на витривалість, гнучкість, міцність, стійкість тощо, які сприяли формуванню героїко-патріотичних рис національного характеру, мали значення прикладної фізичної підготовки до праці і воїнської служби. Причому природні фактори фізичного виховання (вода, повітря, сонце) і штучно створені (танець, герць, закла́д, змагання тощо) виконували у вихованні молоді роль військового гарту і виправки [12].

Актуальність проблеми та її недостатня розробка дали поштовх до вивчення історичного досвіду військово-козацьких традицій щодо здійснення фізичної загартованості юнаків, їхнього воїнського вишколу та гарту.

Використання досвіду української козацької педагогіки на нинішньому етапі розвитку допоможе, на наше переконання, вирішити цілу низку проблем. У тому числі консолідувати українське суспільство, створити дієвий національний резерв для Збройних Сил України, цим самим вирішити проблему національно-патріотичного виховання молоді. Дати можливість відродитися традиційним козацьким видам фізичної культури, спорту, українським бойовим мистецтвам. Сформувати українця, який би поєднував у собі високі морально-етичні якості, почуття патріотизму з фізичною силою, витривалістю та вишколом. Історія свідчить, що поки козацтво було могутньою, морально-духовною, національно-патріотичною силою, доти Україна зберігала свою незалежність та автономність. Козацтво – елітна військова організація, яка відіграла роль вирішальної сили у відродженні нації та держави. Захисті демократії та свободи, конституційної і правової культури. Козацький дух не втрачає сили, енергії, цілеспрямованості. Дух волелюбності; соціальної і національної самосвідомості, гідності та честі [15,17].

Вивчення досвіду народної педагогіки з військово-патріотичного виховання знайомить нас із військовою майстерністю козаків, їхньою готовністю до захисту Вітчизни, що здобувалися молодою людиною через оволодіння навиками українського бойового мистецтва за допомогою природних і штучно створених засобів.

Розглянемо один зі штучно створених етнопедагогічних засобів фізичної культури і спорту в процесі військово-патріотичного виховання молоді – танець, в якому збережено основи філософії і техніки українських бойових мистецтв [14].

У процесі вивчення бойових мистецтв України відбувається передача етнокультурних цінностей, архетипів-символів, міфів, ментально-світоглядних стереотипів [1]. В історії розвитку військово-патріотичного виховання українців з покоління в покоління передавалися знання про Батьківщину як землю предків, рідну землю, що була об'єктом захисту і оборони, запорукою виживання спільноти у світі. «Земля» як поняття для українця була водночас і беззаперечною, найбільшою цінністю, і одним із найдавніших архетипів етнокультури, символом, міфологемою, за якою навіть жменька рідної землі має чудодійну, оберігаючу силу. В основі світогляду та ментальності українців лежить антеїстична настанова (від імені міфічного героя Антея/Ахілеса, який був незборимий, поки стояв на землі, оскільки вразливим місцем в його тілі була п'ята) нерозривного зв'язку з рідною землею [1,23]. Механізм формування у вихованцеві такого розуміння і сприйняття рідної землі віднайдено нами на основі принципу природовідповідності в процесі вивчення як теорії, так і практики військового мистецтва українців, зокрема бойового.

Вивчаючи історію України, Запорізького війська, бойові мистецтва запорожців, отримуючи навички володіння елементами бойових мистецтв або комплексно прилучаючись до цієї сторінки етнічної культури українців, індивід приймає існуючі у народній воїнській, змагально-ігровій культурі цінності і норми, завдяки чому підвищується рівень його національної самосвідомості, мотивація і готовність до захисту інтересів своєї Батьківщини, праці задля її благополуччя. Окрім того, у процесі ідентифікації вихованець формує здатність до самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення, самостійності та ініціативи.

У Запорізькій Січі існував звичай тренувати козаків засобами танців. Є.Пристапа зазначає, що аналіз рухів, які покладено в основу бойових танців, дає підстави стверджувати, що це були не лише засоби

художнього відображення героїки українського народу, але й своєрідна система бойової підготовки. Існує гіпотеза, згідно з якою бойові танці є своєрідним «кодом» класичної техніки, тактики і основних принципів воїнського мистецтва предків. З цієї точки зору гопак виявляє аналогії з комплексами формальних вправ східних бойових мистецтв («ката» – в японському карате, «пхумсе» – в тхеквондо, чи «таолу» – в китайському ушу тощо). В цілому, всі ці вправи є серією атакуючих та захисних рухів. Вони мають постійний геометричний малюнок і виконуються в певній послідовності. Гопак поєднує в собі елементи, необхідні для рукопашного бою (позиції, переміщення, стрибки, удари ногами і руками, удари зброєю, підсічки, колеса, тощо) [16].

Елементами і водночас засобами етнопедагогічного виховання нашого народу є приказки, прислів'я, казки, легенди, а також пісні, в яких зосереджено потенціал військово-патріотичного виховання і які супроводжують оволодіння бойовими мистецтвами України [24].

Висновки до першого розділу. Виховання в конкретизації патріотичного в єдності із фізичним напрямом включає всі види діяльності, які так чи інакше спрямовані на формування молоді такою, яка б відповідала певному взірцеві як у військовій, так і суспільній сфері. Причому реалізація мети і завдань цих напрямів відбувається на основі формування національної самосвідомості індивіда. Безперечно, що кожен із них має власні мету, зміст і засоби її досягнення, які певним чином взаємодіють з іншими, але водночас всі напрями виховання підпорядковані єдиній спільній меті – формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості. Удосконалення процесу фізичного виховання учнівської молоді як головного компонента формування здорового генофонду української нації закономірно визначено проблемою національного значення для нашої держави.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КЛАСИФІКАЦІЙ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

2.1. Народні знання та уявлення про фізичне виховання людини

Важливою складовою системи народних знань є відомості про становлення, розвиток, виховання та оздоровлення людей. Система розглядає соціальні, духовні, психічні і тілесні закономірності життєдіяльності людини. Найсуттєвішими і практично завершено оформленими в галузі народного людинознавства є народна медицина та етнопедагогіка. Зазначимо, що в останні роки етно-педагогіка та народна медицина знайшли своє відображення у низці опублікованих праць.

Кожна культура є своєрідним організмом, який має унікальну духовну основу. Вона настільки багатогранна і всеохоплююча, що потребує ознайомлення з великою кількістю наукових дисциплін. Особливості народної фізичної культури визначаються через взаємозв'язки численних чинників – таких, як психологічний склад тієї чи іншої спільноти людей. Їхні антропометричні характеристики, географічні й кліматичні умови. Стан виробничих відносин, економічний і політичний розвиток суспільства, а також рівень його матеріальної й духовної культури.

Кожний народ, у залежності від соціально-економічних умов свого розвитку, а також географічного місцезнаходження, творив самобутні види фізичних вправ, рухливих ігор, забав, розваг. Також удосконалював способи їх використання, які й увійшли до складу своєрідних систем народної фізичної культури [3,6].

В останні десятиліття з'являються наукові праці, в яких висвітлено традиції та особливості української народної фізичної культури. Мова йде про Є. Приступу, В. Левківа, Р. Мозолу, А. Цюсю. Активно

проводяться дослідження давніх національних засобів фізичного виховання [15,16,17,18,22,23,24].

Аналіз дослідницьких праць ряду авторів свідчать про те, що в основу впорядкування та системного згруповування національних засобів фізичного виховання покладено різноманітні ознаки та критерії.

Головними сферами функціонування народної фізичної культури науковці вважають побут, свята, трудова діяльність тощо.

У працях А. Цьося знаходимо приклади ігор, забав та розваг, які були в житті українського народу. Українські народні ігри, забави й розваги мають таку різноманітність, що їх складно показати в одній класифікації. Тому різні дослідники систематизують їх за різними ознаками. Це ігри, забави та розваги за використанням в них певного оснащення, тобто: з предметами і без них. За періодом їх проведення (весняні, літні, осінні). За віковим поділом (молодші школярі, підлітки, старші школярі). Анатолій Цьось класифікує також за спрямованістю їх впливу на розвиток фізичних якостей.

Одним з найдавніших засобів народної фізичної культури вважається танок. Наразі, саме слово порівняно молоде. У давнину «танок» називали «пляс». В «Енциклопедії українознавства» поняття танок визначається як «композиція ритмічних кроків і руху частіше до музики, ніж до співу». І, насправді, від інших засобів народної фізичної культури танок відрізняється саме своєю чіткою ритмічністю. Саме це дає можливість розглядати його як окрему групу засобів.

Однією із функцій бойових (воїнських) танців була і є прикладна фізична підготовка майбутніх воїнів, а також, висловлюючись сучасною мовою, перепідготовка зрілих бійців, удосконалення їхніх вмінь і ратних навичок. Воїнські (бойові) танці широко використовувались в Україні як тренувальні. Так, головною метою танців зі зброєю (топірцем, «барткою») в регіоні українських Карпат було гартування юнацької сили та відваги, спритності та фізичної вправності, які необхідні в суворих

умовах проживання (виживання) [12,13]. Існує гіпотеза, згідно з якою бойові танці є своєрідним «кодом» класичної техніки, тактики і основних принципів воїнського мистецтва предків.

2.2. Національно-патріотичне виховання молоді засобами фізичної культури і спорту

Національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах реалізується у формах шкільного, позашкільного, громадського виховання, процес якого є навмисний – організований відповідними інституціями (шкільного, позашкільного, громадського виховання) та ненавмисний (неорганізований, стихійний). Формами шкільного національно-патріотичного виховання молоді є урочні та факультативні заняття в межах навчальних предметів (історія України, українська література, світова література, українська мова та ін.) та спеціального предмету «Захист Вітчизни». Джерелом вивчення та реалізації проблеми національно-патріотичного виховання в сучасному процесі національного виховання, як ми вже зазначали, є наукова та народна педагогіка (етнопедагогіка), які визначають теоретико-методологічну основу, зокрема педагогічний інструментарій досліджуваного нами напрямку.

У системі позашкільної освіти широкого застосування набули військово-патріотичні та військово-спортивні ігри «Захисник Вітчизни», «Козацькі розваги», «Козацькі забави», «Джура», «Сокіл», «Козацький вишкіл», «Майбутній воїн» та ін., а також робота оборонно-спортивних оздоровчих таборів (ОСОТ).

Завдання військово-спортивного виховання реалізовує організація дітей і дорослих скаутівського типу «Пласт», заснована у Львові у 1911 році, і відновлена створенням Опікунської ради у 1989 році. Діяльність «Пласту» з проблеми національно-патріотичного виховання молоді здійснюється в 14 областях України, об'єднуючи близько 2,5 тисяч осіб.

В основу виховної роботи «Пласту» покладено методику самовиховання та змагальності, поєднання українських національних традицій та міжнародного скаутизму, що в цілому сприяє патріотичному вихованню української молоді [20].

Починаючи з 2003-2004 навчального року впроваджується, незалежно від підпорядкування та форми власності, система фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в дошкільних, загальноосвітніх, та позашкільних навчальних закладах України. Система спрямована на реалізацію основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти України в ХХІ ст. та Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації». Регламентом спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів у навчальних закладах усіх ступенів, відповідно до цього наказу, передбачено проведення один раз на семестр «Днів фізичної культури і здоров'я». Вони включають і такі змагання, як «Козацькі забави». Ці заходи є частиною загального плану роботи освітнього закладу, і їх організація відбувається відповідно до календарного плану спортивно-масових заходів, затвердженого його керівником.

2.3. Сценарій проведення спортивно-масового заходу „Козацькі забави”

„Козацькі забави” – як одна із ефективних форм фізичного виховання на ідеях народної педагогіки.

Козацькі забави бажано проводити в межах позакласної роботи з фізичного виховання в перші дні осені серед природи. Творчо використовуючи сценарій, забави можна організовувати і в спортивному залі.

Як приклад наведемо фрагмент спортивно-козацьких змагань, методика проведення яких передбачає командні та індивідуальні змагання (за методикою В. Завацького, А. Цьося, О. Бичука).

Командні змагання

Козацька естафета.

В естафеті бере участь команда у складі 9 учасників.

I етап – біг 30 метрів;

II етап – “віз” – чотири учасники пхають віз, а п’ять їдуть на возі;

III етап – біг по купках; на відстані один від одного розташовано 10 гімнастичних обручів (купок);

IV етап – “перелаз” – на дистанції естафети стоять щити заввишки 180 см, всі учасники команд долають перешкоду;

V етап – переправа через водяну перепону;

VI етап – лабіринт;

VII етап – переправа по розібраному мосту;

VIII етап – пересування воза (чотири учасники пхають, а п’ять на возі сидять)

Фініш.

Естафета проводиться упродовж певного відрізка, за кожне порушення умов естафети команда отримує по 20 штрафних секунд.

Перетягування каната.

Склад команди 9 чоловік. Змагання проводяться по підгрупах за круговою системою з 3-х проб.

Індивідуальні змагання

Змагання з гирьового спорту.

У змаганнях бере участь один представник від команди. Вагова категорія абсолютна, вага гирі 16 кг, вправа: ривок гирі однією рукою.

Переможець визначається за найкращий показаний результат у ривку.

У командний залік ідуть результати згідно з зайнятими місцями; за невивставленого учасника збірна команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок.

Метання списа.

У змаганнях бере участь один представник від команди. Кидок списа здійснюється в ціль.

На відстані 25 метрів, 30 метрів і 35 метрів на секторі для метання (коридор сектора – 10 метрів) знаходиться три кола в 1,5 м. Учасник має три спроби: за влучення у коло на відстані 25 метрів учасник отримує 10 очок, 30 метрів – 20 очок, 35 метрів – 30 очок.

Переможець визначається за найбільшою сумою набраних очок у 3-х спробах. У разі однакової суми, переможець визначається по кращій спробі. Якщо цей показник однаковий, то переможець визначається за результатом першої спроби.

У командний залік зараховуються результати згідно із зайнятими місцями; за невивставленого учасника команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок, за нульовий результат команда отримує останнє місце.

Стрільба з пневматичної гвинтівки.

У змаганнях бере участь один представник від кожної команди. Стрільба з пневматичної гвинтівки на відстані 10 метрів у мішень № 6: 3 – пробних, 5 – залікових. Переможець визначається за кращою сумою очок. Якщо два або більше учасників наберуть однакову кількість очок, проводиться перестрілка з одного пострілу.

За невивставленого учасника команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок, за нульову оцінку команда отримує останнє місце.

Боротьба на руках.

У змаганнях бере участь один представник від команди. Змагання проводяться по підгрупах за олімпійською системою, у 2-х спробах за правилами змагань з арм-реслінгу.

Фіналісти за 1-4 місце змагаються за круговою системою, за 5-9, 10-14, 15-19, 20-24 – за олімпійською системою.

Метання колоди.

У змаганнях бере участь один представник від кожної команди. Метання колоди проводиться довільним способом на відстань з трьох спроб. Переможець визначається за найкращим результатом, у разі однакового результату переможець визначається за кращою другою спробою.

За невивставленого учасника команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок.

Боротьба на колоді.

Від команди бере участь один представник. На колоді стоять два суперники, тримаючись за руки. По команді намагаються зіштовхнути один одного.

Змагання проводяться у підгрупах за круговою системою з трьох спроб, у фіналі – за олімпійською системою.

За невивставленого учасника команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок.

“Бочка”.

Від команди бере участь один представник. Стоячи на бочці, учасник повинен подолати відстань 20 метрів на час. Якщо учасник не втримався на бочці, знову починає зі старту. Кількість спроб – 3.

Переможець визначається за найкращим результатом. За невивставленого учасника команда отримує останнє місце плюс 10 штрафних очок.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши проблему національно-патріотичного виховання учнів засобами народної фізичної культури у науковій та науково-методичній літературі ми можемо зробити висновки:

1. Виховання в конкретизації патріотичного в єдності із фізичним напрямом включає всі види діяльності, які так чи інакше спрямовані на формування молоді такою, яка б відповідала певному взірцеві як у військовій, так і суспільній сфері. Причому реалізація мети і завдань цих напрямів відбувається на основі формування національної самосвідомості індивіда. Безперечно, що кожен із них має власні мету, зміст і засоби її досягнення, які певним чином взаємодіють з іншими, але водночас всі напрями виховання підпорядковані єдиній спільній меті – формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості.

2. Українська народна фізична культура знайшла своє відображення у всіх сферах людської діяльності.це і під час релігійних культових та побутових свят. Під час господарської діяльності, дозвілля та буденного життя. Саме гра, забава, розвага, фізична вправа, боротьба, танець, загартування та вимоги гігієни є засобами народної фізичної культури. Все це має свої особливості. Саме вони відрізняють їх один від одного. Кожний із засобів української народної фізичної культури знайшов своє місце у різних сферах людської діяльності.

3. В ході роботи над кваліфікаційною роботою нами було розроблено сценарій проведення спортивно-масового заходу „Козацькі забави”. Даний захід впроваджено в освітній процес під час проходження педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев А.Н. Мифы, поверья и суеверья славян. Т. 1. М.: Эксмо-СПб.: Terra Fantastica, 2002. 800 с. (Антология мысли).
2. Афанасьев А.О. Проблема патріотичного виховання у науковій літературі та дослідженнях сучасних вчених. Військова освіта: Збірник наукових праць. К.: Науково-методичний центр військової освіти МОУ, 2006. № 2 (18). С. 20-25.
3. Балущок В.Г. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян. Львів-Нью-Йорк: В-во М.П.Коць, 1998. 97 с.
4. Болгаріна В., Жупецький Я. Вплив народних традицій у вихованні учнів // Рідна школа. 1999. № 4. С. 46-51.
5. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Відродження, 1997. 213 с.
6. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. К.: Оберіг, 1993. 590 с.
7. Губко О.Т., Руденко Ю.Д., Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність. Умань: Б. В., 1995. 92 с.
8. Гуменюк В. Українські народні танці. К.: Наукова думка, 1962. 320 с.
9. Ідея народної та наукової педагогіки у вихованні дітей та молоді / [за ред. Р.П.Скульського]. Івано-Франківськ: Плай, 1999. 317 с.
10. Кириченко О.В. Культ фізичного самовдосконалення українського козацтва як основа системи фізичного виховання допризовної молоді // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків Донецьк: ХДАДМ (ХХІІІ), 2005. № 10. С. 88-92.
11. Крип'якевич І.П. Історія України. [відп. ред. Ф.П.Шевченко, Б.З.Якимович]. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Світ, 1992. 560 с.
12. Завацький В.І., Цьось А.В., Бичук О.І., Пономаренко Л.І. Козацькі забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 109 с.

13. Лук'янченко М.І., Слимаківський О.В., Приступа Є.Н. Українські народні рухливі ігри, забави та розваги : методологія, теорія і практика Дрогобич: ТЗОВ «Вимір», 1999. 450 с.
14. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2005. 176 с.
15. Приступа Є.Н. Народна фізична культура українців. Львів, 1995. С.70-71.
16. Приступа Є.Н. Система народних знань і уявлень про фізичне виховання людини // Традиції фізичної культури в Україні. Зб наук. Статей. К.: ІЗМН, 1997. С.131-147.
17. Приступа Є.Н. Становлення і розвиток педагогічних основ української народної фізичної культури: Автореф. дис. ...докт. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. К., 1996. 48 с.
18. Приступа Є.Н., Левків В.І., Мозола Р.С. Теоретичні та методичні аспекти класифікації засобів народної фізичної культури // Традиції фізичної культури в Україні. Зб наук. статей. К.: ІЗМН, 1997. С.115-131.
19. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. С. 281-582.
20. Тимчик М.В. Виховання патріотизму в старших підлітків у процесі занять хортингом [Електронний ресурс] // Теорія і методика хортингу: збірник наукових праць. 2014. Вип. 1. Режим доступу: <http://horting.org.ua/node/41307>.
21. Ушинский К. О народности в общественном воспитании // Ушинский К. Собрание сочинений: В 11 т. / К.Ушинский. Т. 2. М. Л.: Издательство АПН СССР, 1948. С. 69-167.
22. Цьось А. В., Навроцький Е. М. Тенденції розвитку фізичного виховання на території України в епоху міді і бронзи // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць. Харків: ХХПІ, 2000. № 20. С. 6.

23. Цьось А.В. Українські народні ігри та забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 96 с.
24. Цьось А.В. Фізичне виховання в календарній обрядовості українців. Луцьк: Надстир'я, 2000. 376 с.
25. Щербань П. Прикладна педагогіка: Навчально-методичний посібник. К.: Вища школа, 2002. 215 с.